

Episode 3: Ordbogen slår igen

LARS TRAP-JENSEN OG HENRIK LORENTZEN

I en duel som denne er det udfordrerens privilegium at lægge ud og derved fastlægge rollerne. Man forstår hurtigt at Frans Gregersen ædelt har påtaget sig rollen som de svages og oversetes sande forsvarer, mens DDO-redaktørerne tildeles rollen som Professor Higgins, inkarnationen af det snæversynede og bedrevidende *establishment*. Det er måske ikke lige den rolle vi selv ser os i, men nuvel, eftersom ordbogen jo i hvert fald foreligger som en etableret sag, så lad os gå med på spøgen og se på hvad det er for et sprog den afspejler – også selvom vi ikke uden videre lader os pådutte Higgins' syn på sproglig mangfoldighed.

Men inden vi for alvor begynder at krydse klinger, må det være på sin plads at præcisere et par forhold der har principiel betydning for duellens forløb. Det er os magtpåliggende at skelne mellem de valg som redaktionen løbende har skullet træffe under fastlæggelsen af redaktionsprincipperne, og så de forhold der skyldes at nogle ydre rammer har defineret det råderum som vi har kunnet vælge inden for. For den forskel opleves som noget meget konkret i det daglige arbejde. Det er fx hævet over enhver tvivl at der ville være kommet en bedre ordbog ud af det hvis vores korpus havde været dobbelt så stort og havde indeholdt tre gange så meget talesprog. Eller hvis der havde været resurser til at ansætte flere redaktører og skrive dobbelt så mange artikler. Osv. osv. Men det er ikke den virkelighed vi har skullet agere i, og derfor finder vi det mere interessant at diskutere de valg der er truffet inden for de givne rammer.

Behandlingen af talesprog i DDO

Når Frans Gregersen anholder at talesproget ikke er blevet tilgodeset i samme omfang som skriftsproget, er det en banal konstatering for så vidt som DDO's korpus ikke er fuldstændig balanceret med hensyn til fordelingen mellem talt og skrevet sprog. Vi ved ikke om nogen kender talesprogets præcise andel af alt sprog der produceres hver dag, men der er nok ikke tvivl om at det i hvert fald er langt over halvdelen. Så hvis kravet er en ideel fordring om at talesproget skal være afspejlet i korpus i forhold til sin andel i sproget, lever DDO ikke op til dette krav. Et helt andet spørgsmål er om det overhovedet ville være ønskeligt selvom

det havde været muligt¹. Men at det ideelle krav ikke kunne honoreres, har redaktionen vidst lige fra starten. Det har været et af de udefra givne vilkår, idet kommissoriet nævner at ordbogen “skal dække det skrevne sprog og inddrage det talte”.

Men mindre end perfekt repræsentativitet har bestemt også ret, mener vi. Ud af DDO's korpus på ca. 40 mio. ord udgør talesproget dog ca. 7-8 mio., svarende til 17-20 %². Selvom det altså langt fra lever op til det ideelle krav, var det på det tidspunkt da det blev sammensat, immervæk Nordeuropas største talesprogskorpus, og hertil bredt sammensat både med hensyn til sprogbrug og sprogbrugere.

Talesprogsteksternes antal giver både nogle muligheder og nogle begrænsninger i DDO's beskrivelser.

Hvis et ord eller et sprogligt fænomen optræder markant oftere i talesprogsteksterne, vil det være på sin plads med kommentaren “især talesprog”. Hvis en tilsvarende skævhed viser sig til fordel for de skriftlige tekster, er det derimod ikke sikkert at det har ført til kommentaren “især skriftsprog”, som Frans Gregersen påpeger. Derfor er hans indsigelse i og for sig på sin plads; det er bare ikke noget vi har haft mulighed for at gøre anderledes. Og grunden er den teknisk-statistiske at fravær af bestemte fænomener i talesprogsmaterialet kan skyldes tilfældigheder når materialet ikke er større, især hvis det drejer sig om generelt lavfrekvente fænomener. Vi har ikke hver gang talesprogseksempler har været fraværende i korpus, automatisk villet forsyne det pågældende ord med markeringen “især skriftsprog”. Det er derfor særlig påkrævet at redaktøren konsulterer sin egen sprogfornemmelse før en sådan kommentar tages i brug. Markøren bruges ganske rigtigt overordentlig sjældent; eksempler er *førstnævnte*, *sidstnævnte* og *andetsteds*, og i relativ forstand desuden *samt* og *ofte* i forhold til deres respektive synonymmer *og* og *tit*. Man må her bringe kritikken mod ODS i erindring: Redaktørerne af de første bind blev – med rette – kritiseret for deres rundhåndede brug af korstegnet når der savnedes et samtidigt belæg. Ikke sjældent var forklaringen dog snarere at excerptgrundlaget var for spinkelt, mens betydningen godt kunne påvises uden for redaktionen. Det førte i de resterende bind til en ny kurs hvorefter markøren “nu næppe br.” ifølge onde tunger blev taget i anvendelse ved snart sagt hvert andet ord i sproget (jf. Hansen 1971, s. 114).

Når Frans Gregersen fremdrager *drøfte* som et eksempel på en skriftsproglig skævhed, er det til gengæld ikke velvalgt. Det er ikke et specielt lavfrekvent ord,

¹ Om DDO's korpus og kravet om kvantitativ repræsentativitet kan man læse mere i Kristensen 1994, Norling-Christensen og Asmussen 1998 og Trap-Jensen 2004.

² Når tallet ikke opgives helt præcist, skyldes det at visse teksttyper kan være svære at placere entydigt som enten tale- eller skriftsprog. Mere om det nedenfor.

og markøren "især skriftsprog" ville derfor være blevet udløst hvis observationen var rigtig. Men det er den ikke: Man kan udmærket bruge *drøfte* i talesproget. En statistisk undersøgelse i DDO's korpus viser at ordet faktisk er svagt underrepræsenteret i skriftsprogskilderne (ca. 10 % færre forekomster end man skulle forvente på baggrund af andelen af skriftlige kilder i korpus). Ordet er også underrepræsenteret i de rene talesprogskilder, så den overrepræsentation der logisk må findes i materialet, optræder i de to blandingstyper som vi redaktionsinternt har betegnet "papir-tale" henholdsvis "tale-papir". Den første dækker over tekster der er skrevet ned som støtte for et mundtligt indlæg og altså er beregnet på at blive hørt; den anden er en skriftlig gengivelse af talesprog i lettere bearbejdet form. Begge teksttyper udviser træk fra talesproget, fx mht. ordvalg og syntaks, men er blevet klassificeret for sig da en del talesprogstræk såsom tøvesignaler, selvfølgeligelser og anden form for 'støj' er blevet udeladt i det skriftlige medie så sætningerne fremtræder mere velformede end hvis de var blevet udskrevet helt nøjagtigt. Når *drøfte* i disse tekster er stærkt overrepræsenteret, tror vi det hænger sammen med at det er her man finder det offentlige og formelle talesprog: Det drejer sig bl.a. om undertekster fra fjernsynsudsendelser, udskrifter af radioprogrammer og om referater af politiske forhandlinger fra Københavns Borgerrepræsentation og fra Folketinget. Vi tror Frans Gregersen blander en forskel mellem tale og skrift sammen med forskellen offentlig-privat og formel-uformel. Talesprog kan godt være både offentligt og formelt: Det er det sprog vi hører i radio og tv og fra Folketingets talerstol, og her bliver *drøfte* altså brugt flittigt. Det er ganske vist et andet sprog end det man finder i Projekt Bysociolingvistik, hvor Frans Gregersen nævner at han har ledt forgæves. Men talesprog er det ligegodt.

Frans Gregersen begår altså den samme fejl som han andetsteds bebrejder redaktionen, nemlig at vi i forordet skulle henvise talesproget til intimsfæren. Når vi dér nævner talesprog og privat skriftsprog i samme åndedrag, er det for at understrege at vi har været optaget af også at inddrage teksttyper der er svære at få fat i, herunder talesprog. Men som vi lige har set, tilhører ganske rigtigt ikke alt talesprog det private sprog. Og man forstår på Gregersens kritik at det heller ikke er hans opfattelse. Så på det punkt kan begge parter vist sige *touché*.

Udtaleangivelserne

Et andet vigtigt kritikpunkt for Frans Gregersen er udtaleangivelsernes mangel på deskriptiv mangfoldighed. Det er rigtigt at DDO er tilbageholdende med at give mere end en enkelt eller to udtaleoplysninger. Måske er det et valg som andre med Frans Gregersen vil beklage, men til gengæld har det ikke været et valg der har voldt redaktionen vanskeligheder at træffe. Faktisk hed det allerede i den plan som lå til grund for bevillingen: "Der bringes normalt én, i sjældne tilfælde to, udtaleformer. Ved sammensatte ord bringes kun udtaleoplysninger, hvis udtalen ikke

følger de normale regler for sammensætning”. Og netop med hensyn til udtalebeskrivelser er dansk ganske godt forsynet – med ikke mindre end to udtaleordbøger der udkom omtrent samtidig med at DDO blev påbegyndt. Udførlige og omfattende udtaleangivelser er så specialiserede oplysninger at vi har været trygge ved at overlade de særligt interesserede til disse værker frem for at ofre dyrebar plads i ordbogen eller økonomiske midler på yderligere empiriske studier. DDO skulle ikke være endnu en udtaleordbog i rækken.

Det er også forklaringen på at Davidsen-Nielsen må lede forgæves efter udtalen [ˈbeðlɔ]. I Den Store Danske Udtaleordbog er denne udtale angivet som “L [dvs. lavsprog] og, især, børn”. DDO medtager ikke udtaler “på dialekt eller på regionalsprog ..., heller ikke udtaler bestemt af et særligt socialt miljø, en særlig aldersgruppe eller et særligt stilpræg” (DDO, Indledning i bd. 1 s. 23). Og derfor altså heller ikke udtalen [ˈbeðlɔ]. Og ikke engang i Den Store Danske Udtaleordbog er det lykkedes os at finde en udtale af “måneder” med metatese, altså [ˈmāːðnɔ] – trods Davidsen-Nielsens forsikring om det modsatte.

Selvfølgelig gør det ordbogen mindre deskriptiv at man ikke kan finde hverken de sjældne eller de mere udbredte udtalevarianter. Men for en god ordens skyld skal det understreges at det ikke er kommet så vidt at vi påstår at *anden* og *andre* udtales med samme a-kvalitet, som Frans Gregersen påstår. Her må han have haft de forkerte briller fremme. I artiklen **anden** bringes udtalen: [ˈanən], andet: [ˈanəð], andre: [ˈandrɔ]. Og det er vist hvad der er at sige om den sag.

Låneord

Davidsen-Nielsen undrer sig over den store mængde af engelske låneord i DDO. Når der er så relativt mange engelske ord med i ordbogen, skyldes det naturligvis den kraftige samfundsmæssige og kulturelle påvirkning fra den engelsktalende verden som ikke bare Danmark, men hele verden er udsat for i disse år. Denne påvirkning sætter sine spor i det sprog danskere taler og skriver med hinanden, og hvis engelske ord og udtryk vinder indpas i dansk, er det DDO's opgave at registrere dem og medtage dem som opslagsord. Af lidt ældre engelske lån som ikke bare DDO, men også andre nutidsordbøger medtager, kan nævnes *all right*, *all-round*, *baby*, *back* (i sport) og *bacon*. Her ville man snarere undre sig hvis de ikke var taget med i ordbogen. Det springende punkt – som Davidsen-Nielsen også nævner – er selvfølgelig hvor grænsen skal trækkes, og her, som i alle andre tvivlsspørgsmål, har den faktiske udbredelse i sprogbrugen været afgørende: Er ordet eller udtrykket tilstrækkeligt repræsenteret i ordbogens tekstkorpus, og i en senere fase også i andre korpuser og på internettet?

Når det gælder låneord, er det dog ikke nok kun at se på det faktiske antal forekomster. Det spiller også en rolle om ordet er ved at tilpasse sig det danske sprogsystem mht. fx bøjning, udtale og syntaks. Kan det som i tilfældet *handyman*

findes i en fordansket form som *handyman* med bøjningsformerne *handymanen* og *handymænd*? Et andet afgørende spørgsmål er om ordet betegner en ny ting eller et nyt fænomen som kommer til os udefra, og hvor ordet så at sige lånes sammen med genstanden: Hvis tingen skal hedde noget, bliver det nemt det fremmede ord. Her er det ikke kun engelsk og amerikansk der leverer stoffet; fx kommer nye kulinariske betegnelser fra hele verden: *kebab* fra tyrkisk, *ciabatta* fra italiensk og *sushi* fra japansk.

I en række tilfælde låner vi både fænomenet og ordet, men efter en tid viser det sig at en hjemlig ækvivalent kan udkonkurrere en fremmed term. Det gælder fx *bungeejumping*, der nu hedder *elastikspring*, og *homepage*, som man fx har beholdt på tysk, men som på dansk altovervejende hedder *hjemmeside*.

Daidsen-Nielsen anfører at man med baggrund i engelske låneord i DDO vil kunne danne "danske" sætninger som *blowjobs er basic bad taste, babe*. En sådan ophobning er næppe tænkelig og sikkert ment provokatorisk fra Daidsen-Nielsens side, men desuden må man her være opmærksom på at *basic* i DDO ikke optræder som adjektiv, men som substantiv, nemlig navnet på et programmeringsprog. Dette illustrerer en anden faktor ved bedømmelsen af låneord: det at man låner ordet i en særlig betydning, måske endda tillægger det en betydning det ikke har i kildesproget. En klassisk eksempel er *speaker*, der hedder *announcer* på engelsk. På tilsvarende måde betyder låneordet *cap* heller ikke bare 'kasket', sådan som Daidsen-Nielsen lader til at mene, men det betegner en bestemt type kasket med rund puld og lang, stiv skygge, også kaldet "baseballkasket" eller "hiphopkasket".

Når der er tale om betegnelser for ting og fænomener (typisk substantiver), har vi været temmelig "large" med at medtage låneord fra engelsk og amerikansk – forudsat ordene har tilstrækkelig udbredelse. Anderledes tvivl har der været inden for andre ordklasser, fx verber. *Boote, caste og maile* er det måske svært at se gode (danske) alternativer til, men hvad med *mingle, trigge og joine*? Alle seks verber er med i DDO, men der har ikke været fuld enighed i redaktionen om deres berettigelse som opslagsord i en dansk ordbog. Noget tilsvarende gælder for en række adjektiver som *groovy, kinky, lousy, spooky og tricky*. De findes alle med en vis udbredelse i danske tekster, men der findes også danske ord der betyder det samme, fx har man altid kunnet sige *indviklet* i stedet for *tricky* og *elendig* i stedet for *lousy*. Der har været intern diskussion om denne type ord, og et argument for udeladelse er måske deres manglende tilpasning til dansk bøjning: Former som *lousyt* eller *kinkye* føles unaturlige i det danske morfologiske system, og Dansk Sprognævns tidligere forsøg med de nu hedengangne former *sportig* og *handig* faldt ikke heldigt ud i disse tilfælde.

Endnu mere i tvivl har redaktionen været ved ord og ordforbindelser med pragmatisk eller kommenterende funktion. Vi er på dette punkt overvejende enige med Daidsen-Nielsen i at der er tale om kodeskift, citering snarere end genuine

lån, og af de fem udtryk han nævner (*anyway, no way, you name it, tits and ass, so what*), er det kun *you name it* der er kommet med i den endelige ordbog. Men mange flere har været på tale, og grænsen er vanskelig at drage. I tidligere tider importerede man den slags udtryk fra bl.a. fransk, og mange af dem har bidt sig fast, fx medtager DDO *apropos, comme il faut, en passant, par excellence* og *partout*. Det er svært lige nu at forudsige om engelske udtryk der er populære i øjeblikket, såsom *take or leave it* (med i DDO) og *sorry* (ikke med i DDO), har en fremtid i dansk, men den trykte ordbog er jo begrænset af det ordudvalg der står på papiret. I fremtidige, elektroniske supplementer til DDO (som vi allerede arbejder på) vil man have friere hænder med hensyn til hvad man tager med, og man vil ligeledes kunne fjerne eller kommentere ord og udtryk der viste sig ikke at blive etableret i sprogbrugen.

Frans Gregersen berører også i sin artikel kort spørgsmålet om låneord og normering af deres stavning, og han finder det konsekvensrigt at DDO her fungerer normativt. Når det gælder stavningen af ord der ikke står i RO, har redaktionen af DDO så langt som det var muligt, udledt normative oplysninger af selvsamme ordbog. Derfor har vi med sindsro normeret opslagsord der er sammensat med *linje*, fx *linjeafstand, linjedommer, linjeskib* og *baglinje, forsvarslinje, telefonlinje*, og tilsvarende bortdømt de nu uofficielle stavevarianter med *linie-*, til trods for at ingen af de nævnte ord er med i RO 2001. Denne praksis kan vel anses for ukontroversiel, men mere vanskeligt har det været ved fx de engelske låneord. Hvis det har været muligt at aflæse en tendens i RO's behandling af bestemte typer lån, har vi typisk forsøgt at lægge os op ad denne tendens, samtidig med at vi i talrige tilfælde har rådført os med Sprognævnet inden vi lagde os fast på en opslagsform. Når RO normerer *take-off* og *spin-off* med bindestreg, har vi derfor gjort det samme med *face-off, kick-off* og *show-off*. Og den helt generelle tendens til at skrive sammensatte ord i ét ord uanset om det sker i det långivende sprog, har vi søgt at følge for at være i overensstemmelse med "ånden" i RO. Det er velkendt at man på engelsk ikke har sikre retningslinjer for sær- og sammenskrivning af sammensatte ord, men RO vælger tilsyneladende som udgangspunkt en sammenskrivning uden bindestreg; det gælder fx de lidt ældre lån *beachbuggy, ghostwriter* og *road-movie*. Det er derfor DDO har formen *drivingrange*, som ganske vist ikke står i RO, men den følger principperne og bør på den måde være fremtidssikret.

Det er dog ikke altid lykkedes os at være konsekvente. I ord af typen *pickup* og *makeup* har RO i modsætning til de ovennævnte *take-off* og *spin-off* valgt ikke have bindestreg, og i konsekvens heraf har vi "normeret" formerne *mockup* og *setup* og markeret *mock-up* og *set-up* som uofficielle. Ved *hold-up* er denne den eneste form der opgives, selvom den ikke følger modellen fra *pickup*, og ved *closeup* er formen *close-up* nævnt, ikke som en uofficiel form, men som en i princippet gyldig sideform. Brugeren kan med rette være lidt forvirret her, men vi befinder os altså også i en gråzone hvor den officielle retskrivning ikke har talt.

Til gengæld burde redaktionen af DDO måske have fundet en (endnu) tydeligere måde at markere hvornår en given form ikke har været genstand for normering.

DDO som normerende ordbog

I det hele taget kredser både Gregersen og Davidsen-Nielsen en del om normering over for deskription³. Gregersen betoner det normerende i selve udvælgelsen af kildegrundlaget, mens Davidsen-Nielsen erklærer sig som tilhænger af normering fordi “normering bidrager til at få kommunikationen til at fungere”, og fordi den “er til hjælp for svage sprogbrugere”. Begge synspunkter kan vi ikke erklære os radikalt uenige i. At kildeudvælgelsen ikke modsvarer virkelighedens sproglige sammensætning 100 %, har vi allerede diskuteret. Det gør den visselig ikke, men som den første korpusbaserede ordbog der er udkommet på dansk, viser DDO alligevel en mangfoldighed som vi ikke er fri for at være en smule stolte af.

Med fare for at skade vores egen position i duellen vil vi hellere pege på et andet aspekt som kan indebære en risiko for skævheder i udvælgelsen, nemlig den skævhed der ligger i redaktørernes baggrund og personlige interesser. Selvom korpus har været en stor hjælp for redaktionen til at sikre ensartede kriterier for ordudvælgelsen, spiller det personlige skøn en vigtig rolle, og det gælder i endnu højere grad på betydningsniveau og måske allermest når det drejer sig om udformning af den enkelte definition. Det har krævet gode argumenter at medtage et ord som ikke har haft den fornødne korpusudbredelse, men det er dog sket indimellem hvis manglen har været åbenlys. Hvis derimod et ord er optaget i ordbogen, er der nok sluppet en del betydninger med som egentlig ikke har været tilstrækkelig udbredt i korpus, men som redaktøren har kendt og været opmærksom på – ud fra ræsonnementet: Når ordet nu er taget med, og vi ved at betydningen findes, så kan den også godt tages med. Og det er her der kan være en fare for at objektiviteten skrider, for det er måske nogle særlige områder af sproget der på den måde bliver favoriseret på bekostning af andre. Det er noget vi har forsøgt at være bevidste om, fx når det drejer sig om betydninger inden for vores eget specialområde, sprogvidenskaben. Eksempelvis havde vi en diskussion af ordet *generativ* som endte med at den sprogvidenskabelige betydning af ordet, og også forbindelsen *generativ grammatik*, ikke blev optaget i DDO. Nogle vil finde at det er en mangel, men det blev altså udeladt med vilje selvom redaktørerne godt kendte betydningen. Netop fordi betydningen ikke var belagt i korpus, vejede hensynet til den deskriptive praksis tungere, og betydningen blev skønnet for faglig til at komme med.

³ En mere udtømmende oversigt over behandlingen af normering og deskription i DDO kan ses i Trap-Jensen 2002a og 2002b.

Selv hvis et ord i en bestemt betydning tages med, kan redaktørens baggrund og personlige præferencer have indflydelse på hvordan definitionen udformes. En betydning man er fortrolig med, inden for et område hvor man regner sig selv for ekspert, vil næsten uundgåeligt have en tilbøjelighed til at få større opmærksomhed og en mere nuanceret beskrivelse end de betydninger der ikke står ens hjerte så nær. Et eksempel: Definitionen af *stangmaske* (skrevet af en mandlig redaktør) lød i den oprindelige version:

“maske der slås en el. flere gange om en hæklenål”

Denne definition er sådan set hverken forkert el. egentlig utilstrækkelig; sammenlign den tilsvarende artikel i ODS:

“maske, der slaas en ell. flere gange om hæklenaalen og derved danner ligesom en stang”

Ved et indgreb i sidste øjeblik (på foranledning af en kvinde) blev definitionen ikke desto mindre ændret så den nu i DDO lyder:

“hæklemaske der dannes ved at garnet slås om hæklenålen én el. flere gange; derefter stikkes nålen ned i en maske, garnet slås atter om nålen og trækkes gennem to masker. Denne sidste procedure udføres én el. flere gange”

I dette tilfælde var udgangspunktet en for nødtørftig definition. Den omvendte situation, at et område med særlig bevågenhed beskrives med stor præcision, er mindst lige så udbredt. Man kan fx se på artiklerne *brigader* og *logistik*:

brigader ...

1 (*mil.*) (person med) officersgrad mellem oberst og generalmajor i den britiske hær (*sj.*)

2 (*mil.*) (person med) officersgraden brigadegeneral, mellem oberst og generalmajor, i den amerikanske hær (*sj.*)

logistik ...

1 (*handel*) planlægning og styring af varestrømme, arbejdsgange, informationsudveksling m.m. i en virksomhed med henblik på at opnå en så effektiv produktions- og distributionsproces som muligt

....

2 (*mil.*) militære aktiviteter som skal sikre at de materielle og personelle resurser som er nødvendige for at en militær operation kan gennemføres, altid er til stede og fungerer optimalt • omfatter fx tilførsel af forsyninger, vedligeholdelse af materiel samt transport

• (*mil.*) materiel og forsyninger som er nødvendige for militære operationer

...

Det er selvfølgelig en temperamentssag om man synes at en definition kan blive for præcis. Det er heller ikke det der er pointen her; det er derimod at gøre opmærksom på den uensartethed der kan blive følgen fordi redaktørerne er forskelligt rustede til at beskrive forskellige områder af sproget. Det er derfor også vigtigt at redaktionen er sammensat på en måde så den rummer forskellige kundskaber, interesser og erfaringer. DDO's redaktion har været nogenlunde ligeligt sammensat med hensyn til køn og har haft en passende spredning med hensyn til alder og uddannelsesbaggrund (dog naturligvis inden for det i sig selv snævre felt som sprogvidenskaben er), men alligevel vil der givetvis kunne findes definitioner som kan kritiseres for at være enten for overfladiske eller for udførlige.

Daidsen-Nielsen argumenterer i sin artikel for en alternativ betydningsnormering: Han foretrækker at skrive at et ord *forveksles* med et andet, frem for DDO's løsning med kommentaren "denne betydning regnes af mange/nogle for ukorrekt". Det er faktisk en mulighed som redaktionen har overvejet, og når den ikke blev valgt, skyldes det at vi har villet finde en ordlyd som kan bruges i alle de tilfælde hvor en kontroversiel betydning eller sprogbrug medtages. Og forveksling udgør kun en delmængde af de tilfælde hvor det er relevant at advare. Det er klart at kommentaren ville kunne bruges i de tilfælde hvor folk bruger *blindskrift* i stedet for *blindeskrift* eller *betænksom* i stedet for *betænkelig*, men der er mange tilfælde hvor der ikke er tale om et forvekslingsforhold. I det efterhånden slidte eksempel *bjørnetjeneste* er den kontroversielle nye betydning jo ikke opstået på grund af forveksling med noget andet, men snarere fordi der er sket en nytolkning af sammensætningen. Alligevel synes vi – ganske som Daidsen-Nielsen – at det er nødvendigt at tænde en advarselslampe. Hvor stærkt den skal lyse, angiver vi med "mange" over for "nogle", men derudover har vi ikke villet indføre et kompliceret system hvor vi skelner mellem en række forskellige typer. Det har netop den fordel at vi kan bruge samme advarselslampe ved andre former for kontroversiel sprogbrug: brugen af *visa* i stedet for *visum*, *sætte nogen i stævne* i stedet for *sætte nogen stævne*, konstruktionen *både .. men også* eller *en chance til at .. osv.*

Ellers er vi i princippet enige med Daidsen-Nielsen i hovedpunkterne: Udbredte, nye betydninger skal ikke forties, men det kan undertiden være nødvendigt at tænde advarselslampen. En ny betydning der er blevet etableret, kan godt medtages uden kommentarer – hvor grænsen går, kan derimod diskuteres. I tilfældet *godt* har vi ikke skønnet at de nye betydninger har kunnet stå ukommenteret. Hvis en ny betydning næsten har fortrængt en gammel, kan den gamle karakteriseres som forældet – hvis den er det ifølge korpus; i tilfældet *lemfældig* har vi kun haft grundlag for at karakterisere den ældre betydning som "sjældnen". Endelig kan vi tilslutte os at gamle betydninger der helt er gået af brug, ikke tages med.

Vi kan i sagens natur ikke nå at kommentere alle de punkter som vores medkombattanter har valgt at slå ned på, men afslutningsvis er vi nødt til at give Frans Gregersens beskyldning for *rabies philologica* et par ord med på vejen. Vi må først

tilstå at det ikke står os lysende klart hvordan kritikken præcis skal opfattes, men hvis vi har ret i at det er formuleringerne “sprogligt fyldstof” og “manglende evne til præcisering” som er faldet Frans Gregersen for brystet fordi de skulle være nedladende over for talesproget, har vi følgende kommentarer: Det er givetvis Frans Gregersen bekendt at talesproget gør brug af et stort antal ytringer som er mere eller mindre blottet for propositionelt indhold, især fordi samtaler er sociale begivenheder der handler om meget mere end ren udveksling af meningsindhold. Ligeledes er det veldokumenteret at vaghed er et vigtigt smøremiddel til at få samtalen til at glide ubesværet. Vi nægter derfor at tro at det kan være sagforholdene der har vakt ridder Frans’ beskytterinstinkt, men snarere vores betegnelser for dem. Vi synes det kræver en smule ond vilje at læse dem nedsættende, men vil da gerne beklage hvis det er tilfældet, og i hvert fald understrege at det bestemt ikke er ment sådan fra vores side, tværtimod. Og vi er lidt uforstående over for hvordan det kan opfattes som et symptom på “farene ved betydningsbeskrivelse på grundlag af korpora”. Det er da netop fordi udtrykkene *og alt det dér, og alt sådan noget* dukker op i korpussets talesprogstekster at de overhovedet er kommet med i ordbogen. I andre ordbøger leder man derimod forgæves netop fordi talesprogsudtryk ikke optræder i de (skriftlige) kilder ordbøgerne konsulterer, og det resultat er da i langt højere grad udtryk for skriftsprogstyran.

Litteratur

- DDO = *Den Danske Ordbog*. København: Det Danske Sprog- og Litteraturselskab/Gyldendal 2003-2005.
- Hansen, Aage 1971: Ordbog over det danske Sprog. I: *Danske Opslagsværker, bd. 4*. København: G.E.C. Gad. 93-129.
- Kristensen, Kjeld 1994: Den Danske Ordbogs tekstkorpus og spORDhunde. I: Garde, Anna og Jarvad, Pia: *Nordiske Studier i Leksikografi II. Rapport fra Konference om Leksikografi i Norden 11.-14. maj 1993*. København. 138-142.
- Norling-Christensen, Ole og Asmussen, Jørg 1998: The Corpus of The Danish Dictionary. I: *Lexikos 8, Afrilex Series 8*. Stellenbosch. 223-242.
- RO = Dansk Sprognævn: *Retskrivningsordbogen*, 3. udgave 2001 (og tidligere udgaver). København: Alinea A/S – Aschehoug Dansk Forlag A/S.
- Trap-Jensen, Lars 2002a: Normering og deskription i Den Danske Ordbog – mere eller mindre? I: *LexicoNordica 9*, Oslo. 63-79.
- Trap-Jensen, Lars 2002b: Descriptive and Normative Aspects of Lexicographic Decision-Making: The Borderline Cases. I: Anna Braasch og Claus Povlsen (red.): *Proceedings of the Tenth EURALEX International Congress*. København. 503-509.
- Trap-Jensen, Lars 2004: Spoken Language in Dictionaries: Does It Really

Matter? I: Williams, Geoffrey og Vessier, Sandra (red.): *Proceedings of the Eleventh EURALEX International Congress*. Lorient. 311-319.